

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
А288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-ІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Суровцова А. Є.

студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

Для України, як ні для кого іншого, важливо, щоб суди, які розглядають кримінальні провадження щодо міжнародних злочинів, були справедливими та відкритими, щоб якісно працював не лише прокурор, а й адвокати. Адвокат стає не просто захисником конкретної особи, але й гарантом принципів справедливості, правової визначеності та юридичної відповідальності перед міжнародною спільнотою. У цій категорії справ захисник забезпечує дотримання процесуальних прав обвинуваченого, зокрема гарантує ефективний захист та дотримання презумпції невинуватості, що є основними фундаментами міжнародного кримінального права.

Варто визначити поняття міжнародного злочину, щоб краще зрозуміти, яка ступінь відповідальності покладена на адвоката в таких справах. Науковці зазначають, що міжнародний злочин визначається як винне діяння, що загрожує міжнародній безпеці та правопорядку, визнається протиправним і підлягає кримінальному покаранню в результаті узгодження волевиявлень суверенних держав, хоча на сьогодні ще не існує остаточно сформованої системи міжнародних злочинів [1, с. 306]. На нашу думку, найповніша класифікація міжнародних злочинів викладена в Римському статуті Міжнародного кримінального суду 1998 р., до яких відносяться: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та агресія [2].

В українському законодавстві немає чіткого визначення поняття «міжнародні злочини», однак Кримінальний кодекс України (далі — ККУ) містить статті, які визначають окремі види міжнародних злочинів, такі як злочин агресії (ст. 437 ККУ), воєнні злочини (ст. 438 ККУ), геноцид (ст. 442 ККУ) та злочини проти людяності (ст. 442–1 ККУ) [3].

Національні суди можуть самостійно притягати до відповідальності винних у воєнних злочинах, злочинах проти людяності, геноциді, проте якщо говорити про високопосадовців країни агресора, від яких саме і походили накази, то зробити це власними силами практично неможливо. Верховний Суд постановив, що суб'єктом злочину агресії можуть бути особи, які в силу службових повноважень або фактичного державного статусу спроможні здійснювати контроль за політичними чи воєнними діями або керувати ними [4]. Втім саме ключовим фактором є те, що Міжнародний суд ООН у справі Конго проти Бельгії встановив, що посадові особи з персональним імунітетом не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності в іноземних судах, навіть за міжнародні злочини, поки займають посаду. В таких випадках, справою займається Міжнародний кримінальний суд (далі — МКС), в юрисдикцію якого входить притягнення до кримінальної відповідальності конкретних осіб, зокрема політичних і військових лідерів за вчинення найбільш тяжких злочинів, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства.

Виступаючи стороною захисту у зазначених провадженнях, адвокати стикаються з низкою труднощів. Насамперед, міжнародні злочини відрізняються своєю складністю, що зумовлена їхньою масштабністю та міждержавним характером, так як фігурантами справи часто є впливові особи, що допускає існування ризику політизації процесу, тож основним завданням адвоката є забезпечення об'єктивності та правової чистоти розслідування. Міжнародні злочини розглядаються як найсерйозніші форми насильства над невинним цивільним населенням, що викликає політичний та суспільний резонанс. «В протиставленні потерпілим, адвокати надають допомогу і обвинуваченим та відчувають всі негаразди, які пов'язані із «ототожненням адвоката із клієнтом»» [5, с. 841]. На адвоката всі ці фактори можуть здійснювати емоційний та психологічний тиск, адже попри це все йому варто обов'язково діяти в інтересах свого клієнта та протягом невизначеного часу взаємодіяти з людиною, усвідомлюючи весь обсяг її звинувачення.

Під час воєнного стану захист у справах щодо міжнародних злочинів ускладнений через обмежений доступ до матеріалів, знищення документів та труднощі збору доказів у зонах бойових дій. Так, як більшість злочинців знаходяться на території держави агресора, здійснюється заочний захист обвинуваченого, що створює багато випробувань для адвоката, адже він не має змоги консультацій з своїм клієнтом та отримання від нього вказівок, так, ймовірно, і можливість проводити незалежне розслідування від імені захисту.

Слід зазначити, що ще однією складовою ролі адвоката у справах щодо міжнародних злочинів становить високий рівень професіона-

лізму. Для того, щоб мати змогу представляти інтереси осіб у вже зазначеній категорії справ, йому недостатньо досконалого знання лише українського законодавства. Важлива ще наявність компетентності у галузі міжнародного права: міжнародного кримінального права, міжнародного гуманітарного права, міжнародного захисту прав людини, права збройних конфліктів та міжнародного публічного права. Низький рівень ресурсного забезпечення адвокатської діяльності у таких справах як через брак фінансування, так і через недостатній рівень спеціалізованої освіти, а також відсутність у адвоката міжнародної практики, що значно обмежує обсяг і якість захисту. Отже значно звужується коло осіб спроможних захищати права та інтереси обвинувачених у міжнародних злочинах.

Якщо йдеться про компетентнісні вимоги до сторони захисту в МКС, то там вони є значно вищими, масштаб відповідальності є більшим. Так, згідно з Регламентом МКС захисник повинен мати визнану кваліфікацію у сфері міжнародного або кримінального права і судочинства: щонайменше 10 років досвіду роботи в якості судді, прокурора, адвоката чи на інших аналогічних посадах у кримінальному судочинстві, володіти або англійською, або французькою мовами, які є робочими у МКС та вільно нею спілкуватися. Обов'язковою є умова включення захисника до списку адвокатів МКС — без цього він не буде мати змоги представляти інтереси осіб у вказаному суді.

Досвід, знання та вміння їх практичного застосування на міжнародному рівні адвокатами мають ключове значення в справах щодо міжнародних злочинів. Всі ці фактори впливають на кількість адвокатів спроможних здійснювати захист у вказаних справах. Як зазначають Владишевська В. В., Храпенко О. О., в контексті діяльності МКС порівняно з прокуратурою, яка має достатню кількість співробітників, наявність адвокатів є в рази меншою, що може призвести до сумнівів на рахунок змоги надати достатній захист прав та інтересів особи та справедливості судового рішення [5, с.842]. Незалежно наскільки компетентним є захисник, справи про воєнні злочини пов'язані з унікальними фактами та галузями права.

Налагодження міжнародної співпраці у напрямку підготовки адвокатів для роботи в МКС значно підвищує рівень професіоналізму сторони захисту, сприяє отриманню практичних навичок у людей, які вже мають достатній досвід в цій сфері, в майбутньому може усунути сумніви у законності рішень МКС через посилання на низьку кваліфікацію захисників. Тому міжнародне кримінально-правове товариство користується програмним методом підготовки захисників вже кілька останніх десятиліть та має великий обсяг навчальних засобів та рекомендацій саме для практичної підготовки в

судах у напрямку застосування міжнародного кримінального права. Збільшення ресурсного забезпечення адвокатів відбувається за рахунок створення спеціалізованих підрозділів з підготовки адвокатів у окремих державах, грантів, міжнародної фінансової підтримки, навчальних програм, стажувань у міжнародних судах в тому числі на засадах професійного обміну, який не обмежується вузькою спеціалізацією.

Оскільки дотримання вимог до справедливого суду, встановлених Європейською конвенцією з прав людини [6], в міжнародному кримінальному судочинстві без достатньо кваліфікованого адвоката у провадженнях цієї категорії є практично неможливим, закономірним є визначення високої кваліфікації адвоката невід'ємною складовою судового розгляду.

Отже, стан підготовки адвокатів в Україні у кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів на сьогодні залишається недостатнім. Сучасні обставини створюють унікальні можливості для побудови правової системи, здатної ефективно протидіяти міжнародним злочинам. З метою підвищення професіоналізму сторони захисту в таких справах, доцільно переглянути національну систему підготовки адвокатів, інтегрувавши до неї курси з міжнародного кримінального права, розширити співпрацю з міжнародними організаціями та судами, запровадити практичні тренінги і стажування, а також сприяти створенню спеціалізованих платформ для обміну досвідом, що дозволить не лише підготувати висококваліфікованих адвокатів, а й зробити українську правову систему більш наближеною до міжнародних стандартів у боротьбі з міжнародними злочинами.

Список використаної літератури

1. Налуцишин В. В., Налуцишин В. В., Налуцишин Р. В. Класифікація міжнародних злочинів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. № 86, (4). С. 305–310. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/48–2.pdf>
2. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 : станом на 21 серп. 2024 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341–14#Text>
4. Постанова ВП ВС від 28.02.2024р. у справі № 415/2182/20 (провадження № 13–15кс22), абз. № 142. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117555176>.
5. Владишевська В. В., Храпенко О. О. Організація захисту у Міжнародному кримінальному суді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 841–842. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/206.pdf

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Науковий керівник: професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії (Ph.D) в галузі права **Костенко Сергій Костянтинович**

Тарасенко М. Л.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ ДОБРОВІЛЬНОСТІ І КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ЯК КЛЮЧОВІ ПЕРЕВАГИ МЕДІАЦІЇ НАД СУДОВИМ РОЗГЛЯДОМ

У сучасних умовах трансформації правової системи України та наближення її до європейської моделі дедалі більшої актуальності набувають альтернативні способи врегулювання правових спорів, серед яких одним з найпоширеніших є медіація. Прийняття Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року стало важливим кроком у напрямку виокремлення медіації як ефективного, гнучкого й більш швидкого способу досудового врегулювання спорів. У порівнянні з класичним судовим процесом, медіація має низку переваг, серед яких особливої уваги заслуговують принципи добровільності та конфіденційності. Саме вони забезпечують не лише вільне волевиявлення учасників, а й гарантують збереження приватного характеру інформації, що обговорюється під час врегулювання конфлікту. Особливого поширення альтернативні способи врегулювання правових спорів набули після 2 червня 2016 року, коли до Конституції України була внесена норма, яка встановлює, що: «Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору» [1], також, як правильно зазначала Слома В. В.: «Відповідно до ч. 1 ст. 16 ЦК України кожній особі надається право на звернення до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу, спори, які виникають між учасниками цивільно-правових відносин, можуть вирішуватись за допомогою інших способів, передбачених ЦК України. Водночас, поряд з юрисдикційними способами захисту, зростає роль альтернативних способів вирішення спорів, одним із яких є медіація» [2], або згідно з ч. 5 ст. 47 Кодексу адміністративно-